नेपाल राजपत्र

भाग ३

श्री ५ को सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड २८] काठमाडौं, असार १४ गते २०३५ साल [अतिरिक्ताङ्क २१

श्री ५ को सरकार

वन मन्त्रालयको

सूचना

पञ्चायती वन नियमावली, २०३५

वन ऐन, २०१८ को दफा ३२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी श्री ५ को सरकारले देहायका नियमहरू बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यी नियमहरूको नाम "पञ्चायती वन नियमावली, २०३५" रहेको छ ।

(२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा "ऐन" भन्नाले वन ऐन, २०१८ सम्झनुपर्छ ।

३. पञ्चायती वनको निर्धारण : (१) पति वा पोथ्रा मात्र बाँकी रहेको सरकारी वन वा त्यसको कुनै भागमा वृक्षारोपण गरी वन जङ्गल हुर्काउनको लागि पञ्चायती वन कायम गर्दा एक गाउँ पञ्चायतको निमित्त तराई क्षेत्रमा भए बढीमा दुई सय विगहासम्म र अन्यत्रको लागि भए बढीमा पच्चीस सय रोपनीसम्म कायम गरिनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

स्पष्टीकरण : यस नियमको प्रयोजनको लागि "पोथ्रा" भन्नाले प्रति रोपनी सोह्र इञ्चभन्दा कम गोलाइको बढीमा ६ वटासम्म रूखहरू भएकोलाई जनाउँछ ।

(२) उप–नियम (१) बमोजिम कायम गरिने पञ्चायती वन अन्य सरकारी वन क्षेत्रसित नजोडिई छुट्टै रहेको हुनु पर्नेछ ।

(३) गाउँ पञ्चायतको निमित्त पञ्चायती वन सुम्पदा उप–नियम (१) मा तोकिएको हदमा नबढाई एकै पटक वा पटक पटक गरी वन क्षेत्र सुम्पन सकिनेछ ।

तर अघिल्लो पटक प्राप्त गरेको पञ्चायती वनमा वृक्षारोपण नगरेसम्म वा वृक्षारोपण भैसकेकोमा त्यसको स्याहार संभार गरी हुर्काउने उचित प्रबन्ध नगरेसम्म त्यस्तो पञ्चायत-लाई थप वन क्षेत्र दिइने छैन ।

४. पञ्चायती वन लगाउन निवेदन दिनुपर्ने : पञ्चायती वन लगाउन चाहने गाउँ पञ्चायतले अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा सम्बन्धित डी. एफ. ओ. समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

५. पञ्चायती वन सुम्पने : (१) नियम ४ बमोजिम कुनै गाउँ पञ्चायतबाट निवेदन पर्न आएमा सम्बन्धित डी. एफ. ओ. ले आवश्यक जाँचबुझ गरी निवेदनमा उल्लिखित सरकारी वनक्षेत्र वा त्यसको कुनै भागलाई पञ्चायती वनको रूपमा सुम्पन मनासिव देखेमा आफ्नो सिफारिशसहित सम्बन्धित कञ्जरभेटरसमक्ष पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उप–नियम (१) बमोजिम प्राप्त हुनआएको सिफारिशउपर कञ्जरभेटरले पनि आवश्यक जाँचबुझ गरी पञ्चायती वन छुट्याई सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतलाई सुम्पन मनासिव देखेमा सम्बन्धित डी. एफ. ओ. लाई सोहीबमोजिम आदेश दिन सक्नेछ ।

(३) उप–नियम (२) बमोजिम आदेश प्राप्त भएपछि सम्बन्धित डी. एफ. ओ. ले पञ्चायती वन छुट्याई सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतलाई सुम्पनेछ ।

६. पञ्चायती वनको प्रमाणपत्र : नियम ५ को उप–नियम (३) बमोजिम कुनै गाउँ पञ्चायतलाई पञ्चायती वन छुट्याई सुम्पिएपछि सम्बन्धित डी. एफ. ओ. ले अनुसूची २ बमोजिमको ढाँचामा पञ्चायती वनको प्रमाणपत्र दिनेछ ।

७. पञ्चायती वनको लगत राख्ने : यस नियमावलीबमोजिम कुनै गाउँ पञ्चायतलाई पञ्चायती वन छुट्याई सुम्पिएपछि सम्बन्धित डी. एफ. ओ. ले त्यसको लगत खडा गरी राख्नु पर्नेछ र सो लगतको एक एक प्रति सम्बन्धित सर्कल कार्यालय, वन विभाग र एक प्रति सम्बन्धित जिल्ला पञ्चायतमा पठाउनु पर्नेछ ।

८. पञ्चायती वन सम्बन्धित गाउँ पञ्चायत क्षेत्रभित्रको हुनुपर्ने : ऐन तथा यस नियमावली-बमोजिम छुट्याइने पञ्चायती वन जुन गाउँ पञ्चायतलाई सुम्पने हो सोही गाउँ पञ्चायतको क्षेत्रभित्रको हुनु पर्नेछ ।

९. तीन वर्षभित्र बीज विरूवा रोप्नुपर्ने : नियम ६ बमोजिम पञ्चायती वनको प्रमाणपत्र दिइएको तीन वर्षभित्र सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले सो वनमा बीज विरूवा रोप्नु पर्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१०. बीज विरूवा निःशुल्क उपलब्ध हुने : पञ्चायती वनमा रोप्न आवश्यकपर्ने बीज विरूवा वन डिभिजन कार्यालयबाट सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतलाई निःशुल्क उपलब्ध हुनेछ ।

११. पञ्चायती वनको सुरक्षा र सम्वर्द्धन : सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले वन डिभिजन कार्यालयको सामान्य रेखदेखमा रही पञ्चायती वनको सुरक्षा, सुव्यवस्था र सम्वर्द्धनको लागि देहायको कार्यहरू गर्नु पर्नेछः–

(क) पञ्चायती वनमा बीज विरूवा रोप्ने, वृक्षारोपण गर्ने,

(ख) वनको स्याहार संभार गरी वन हुर्काउने,

(ग) पञ्चायती वन सम्बन्धमा वन डिभिजन कार्यालयले बनाएको कार्य योजना अनुरुप काम गर्ने ।

(घ) अन्य आवश्यक काम गर्ने ।

१२. पञ्चायती वनमा गर्न नहुने काम : पञ्चायती वनमा गाउँ पञ्चायतले देहायको कुनै काम गर्न वा गराउन हुँदैनः–

(क) वन विक्री गर्न, धितो बन्धकी राख्न, वा कुनै किसिमले हस्तान्तरण गर्न,

(ख) वनमा खोरिया फँडानी गर्न,

(ग) फलफूलको वा अरू खेती गर्न वा कुनै तवरले आवाद गर्न,

(घ) घर छाप्रो बनाउन,

(ङ) स्वीकृत योजनाबमोजिम वा निर्दिष्ट गरिए बाहेक अन्य प्रकारले भू-उपयोग गर्न ।

१३. वन पैदावारको विक्री–वितरण : (१) पञ्चायती वनको वन पैदावार सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले आफ्नो पञ्चायत क्षेत्रका जनताको उपभोगको लागि विक्री–वितरण गर्न सक्नेछ ।

(२) पञ्चायती वनको वन पैदावार सम्बन्धित गाउँ पञ्चायत क्षेत्रको जनताको आवश्यकताभन्दा बढी भएमा सो गाउँ पञ्चायतले त्यस्तो वन पैदावार अन्य पञ्चायत क्षेत्रका जनताको उपभोगको लागि समेत विक्री–वितरण गर्न सक्नेछ ।

(३) उप–नियम (१) वा (२) बमोजिम वन पैदावार विक्री-वितरण गर्दा प्रत्येक वर्ष वार्षिक उत्पादनसम्मको वन पैदावार मात्र पञ्चायती वनबाट निकासी विक्री–वितरण गर्न सकिनेछ ।

(४) उप–नियम (३) बमोजिमको वन पैदावार सर्पट कटान गरी निकाल्दा सो वन क्षेत्रमा सम्बन्धित पञ्चायतले एक वर्षभित्र पुनः वृक्षारोपण गरी सुरक्षा, सुव्यवस्था र सम्वर्द्धनको काम गर्नु पर्नेछ ।

१४. वन पैदावारको विक्री दर निर्धारण गर्ने : पञ्चायती वनबाट उत्पादन भएको वन पैदावारको विक्री दर सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले निर्धारण गर्नेछ र सो दरको विवरण सम्बन्धित वन डिभिजन कार्यालयमा समेत पठाउनु पर्नेछ । [illegible] प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१५. वन पैदावारको विक्री-वितरणको पूर्जी र लगत : (१) पञ्चायती वनको वन पैदावार विक्री–वितरण गर्दा सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले अनुसूची ३ बमोजिमको ढाँचामा तीन प्रति पूर्जी तयार गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो पूर्जीको एक प्रति खरीद गर्ने व्यक्तिलाई दिनु पर्नेछ र एक प्रति सम्बन्धित वन डिभिजन कार्यालय वा रेञ्ज कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ । पूर्जीको एक प्रति गाउँ पञ्चायतमा राख्नु पर्नेछ ।

(२) पञ्चायती वनबाट विक्री–वितरण भएको वन पैदावारको लगत तथा हिसाब सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले दुरुस्त राख्नु पर्नेछ ।

१६. पूर्जी जाँच्नु पर्ने : नियम १५ को उप-नियम (१) बमोजिम पूर्जी लिई वन पैदावार खरीद गर्ने व्यक्तिले पञ्चायती वनबाट वन पैदावार ल्याउँदा सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले सो पूर्जी जाँची दरपीठ गरेर मात्र वन पैदावार छोडिदिनु पर्नेछ ।

१७. गाउँ पञ्चायत कोषमा आम्दानी बाँध्ने : पञ्चायती वनको वन पैदावारको विक्री–वितरण-बाट भएको आम्दानी सम्बन्धित गाउँ पञ्चायत कोषमा आम्दानी बाँधिनेछ ।

१८. पञ्चायती वनबाट भएको आम्दानी वनको संरक्षणको लागि छुट्याउनु पर्ने : पञ्चायती वनबाट भएको कुल आम्दानीको कम्तीमा पचास प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले पञ्चायती वनको संरक्षण, सम्वर्द्धन र वृक्षारोपणको लागि खर्च गर्नु पर्नेछ ।

१९. वार्षिक प्रतिवेदन पठाउनुपर्ने : (१) सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले प्रत्येक साल आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक महीनाभित्र पञ्चायती वनको वार्षिक प्रतिवेदन सम्बन्धित बन डिभिजन कार्यालय र जिल्ला पञ्चायतमा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उप-नियम (१) बमोजिम प्राप्त हुनआएको वार्षिक प्रतिवेदनउपर सम्बन्धित डी. एफ. ओ. ले आवश्यक जाँचबुझ गरी आफ्नो प्रतिवेदन सम्बन्धित कञ्जरभेटरमार्फत श्री ५ को सरकारमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

२०. निर्देशनको पालन गर्नुपर्ने : पञ्चायती वनका सम्बन्धमा वन विभागबाट समय-समयमा दिइएका निर्देशनहरू सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले पालन गर्नु पर्नेछ ।

२१. अघि सुम्पिएको पञ्चायती वनको प्रमाणपत्र लिनुपर्ने : यो नियमावली प्रारम्भ हुनुभन्दा अघि श्री ५ को सरकारले कुनै गाउँ पञ्चायतलाई सुम्पेको पञ्चायती वनको हकमा पनि यो नियमावली प्रारम्भ भएको मितिले तीन महीनाभित्र सम्बन्धित गाउँ पञ्चायतले सम्बन्धित वन डिभिजन कार्यालयलाई सूचना गरी यो नियमावलीबमोजिमको प्रमाणपत्र लिनु पर्नेछ ।

२२. खारेजी : पञ्चायती वनसम्बन्धी नियमहरू, २०२५ खारेज गरिएको छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२१०

अनुसूची–१

(नियम ४ संग सम्बन्धित)

निवेदनको ढाँचा

श्री डी. एफ. ओ.,

... ... वन डिभिजन कार्यालय ।

वन ऐन, २०१८ र पञ्चायती वन नियमावली, २०३५ को अधीनमा रही वन कार्य योजना अनुरूप वृक्षारोपण गरी वन जंगल हुर्काउनको लागि पञ्चायती वन लगाउन चाहेकोले देहायको वनक्षेत्र यस पञ्चायतको नाममा सुम्पिदिनु हुन देहायको व्यहोरा खुलाई निवेदन गरेको छु ।

(क) पञ्चायती वन लगाउन चाहेको गाउँ पञ्चायतको नाम र ठेगाना:–

(ख) पञ्चायती वन लगाउन चाहेको सरकारी वनको–

(१) नाम:–

(२) चार किल्ला:–

(३) क्षेत्रफल:–

(ग) सरकारी वनमा रूखहरू छ छैन, छन् भने कुन जातका के कति रूखहरू छन्:–

(घ) सरकारी वनको सिमाना छुट्याइएको छ छैन:–

गाउँ पञ्चायतको प्रधानपञ्चको नाम:–

दस्तखत:–

गाउँ पञ्चायतको छाप:–

मिति:–

299

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची–२

(नियम ६ संग सम्बन्धित)

प्रमाणपत्रको ढाँचा

श्री ५ को सरकार

बन विभाग

... ... वन डिभिजन कार्यालय

पञ्चायती वनको प्रमाणपत्र

श्री ... ... पञ्चायत ।

बन ऐन, २०१८ र पञ्चायती वन नियमावली, २०३५ को अधीनमा रही देहायको वन क्षेत्रमा वन कार्य योजना अनुरूप बृक्षारोपण गरी वन जङ्गल हुर्काई उपभोग गर्न त्यस पञ्चायतलाई पञ्चायती वनको प्रमाणपत्र दिइएको छ ।

पञ्चायती वनको–

(क) नाम:–

(ख) चार किल्ला:–

(ग) क्षेत्रफल:–

प्रमाणपत्र दिने अधिकृतको–

नाम:–

दर्जा:–

दस्तखत:–

मिति:–

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची – ३

(नियम १५ को उप–नियम (१) संग सम्बन्धित)

पूर्जीको ढाँचा

वन पैदावारको विक्री-वितरण पूर्जी

(क) पञ्चायती वनको नाम :–

(ख) वन पैदावार खरीद गर्ने व्यक्तिको नाम र ठेगाना :–

(ग) वन पैदावारको किसिम :–

(घ) वन पैदावारको परिमाण :–

(ङ) वन पैदावार लग्न पाउने म्याद:–

(च) दस्तूर :–

(छ) विक्री-वितरण गर्ने व्यक्तिको दस्तखत र मिति :–

(ज) गाउँ पञ्चायतको छाप :–

(झ) पूर्जी बुझी लिनेको सहिछाप :–

आज्ञाले–
अच्युतबहादुर राजभण्डारी
श्री ५ को सरकारको सचिव

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।